

ЧЕНБАЙ Наталія Анатоліївна,
асистент кафедри філософії ГМІ НАУ

**ПРОБЛЕМА «МАЛЕНЬКОЇ» ЛЮДИНИ В ТВОРЧОСТІ
А.П. ЧЕХОВА**

*А сколько еще таких человек
в футляре осталось,
сколько их еще будет!*

А П. Чехов

Тему «маленької» людини розкривали більшість видатних письменників – О.С. Пушкін, Ф.М. Достоєвський, М.В. Гоголь, Л.М. Толстой та ін. Та найбільш глибоко, на наш погляд, вона розкрита саме в творчості А.П. Чехова. Його погляд на людину особливий: найменші дрібниці не залишаються поза увагою. Саме так дивиться лікар на своїх пацієнтів – уважним, пронизливим, часом іронічним, поглядом. А потім безжально ставить діагноз. На відміну від позиції лікаря, який не може приховати невтішний діагноз, позиція письменника А.П. Чехова залишається непомітною, тому іноді важко одразу зрозуміти, як насправді автор ставився до своїх героїв. Антон Павлович представляє своєму читачеві можливість самому зробити висновки й оцінити події, що відображаються в творі.

Фахівці стверджують, що здатність творчо обдарованої людини бачити проблему є особливим даром. Побачити та сформулювати проблему, як відомо, іноді важче, ніж її вирішити. А.П. Чехов, на нашу думку, зміг не тільки побачити та сформулювати проблеми, але й повернути увагу тих, хто здатен був їх вирішувати. Однією з таких є проблема «маленької» людини.

В усіх свої творах письменник намагався розкрити причини духовного зубожіння значної частини людей у суспільстві, висвітлити протиріччя, які виникли в ті часи як в суспільному житті, так і в суспільній свідомості. Як відомо, А.П. Чехов майстерно володів одним методом, який є необхідним для розкриття різних проблем, та передусім тих, що пов'язані з особистим життям людини. Письменник завжди дивився на світ очима своїх героїв, «перевтілюючись» в них, постійно змінював свою точку зору. Такий погляд, зокрема, дозволив автору до найменших дрібниць дослідити той зовсім невеликий відрізок часу, протягом якого герой його оповідання «Іоныч» Дмитро Іоныч Старцев – здібна молода людина, земський лікар, який мріяв чесно служити людям перетворився на примітивного обивателя. За кілька років Старцев втратив смак життя: жага до грошей витіснила інтерес до людей і навіть

почуття до Катерини Тіркиної. Як же таке могло статися, хто винен? А.П. Чехов надає нам можливість самим відповісти на ці питання. Можливо винне середовище, в якому немає місця живим інтересам, а можливо – сам Старцев, який не зміг протистояти більшості й став «таким як усі» навколо – маленькою, непомітною людиною.

Герой іншого оповідання “Смерть чиновника” А.П. Чехова Черв'яков усе життя принижувався перед начальством, намагався не схибити. Прикра випадковість – чиновник чхнув на голову генерала – враз обірвала його життя. Смертельно перелякавшись, Черв'яков через деякий час “придя машинально додому, лег на диван і... помер”. І знову питання, на які ми самі шукаємо відповіді. Чому цей чиновник, «маленька» людина, не може собі пробачити навіть такого дрібного промаху, повністю переконаний в тому, що абсолютно все в цьому житті визначається чином, посадою? І якщо не маєш всього цього, то й жити потрібно вкрай «обережно та тихо». Можливо, саме ця зайва обережність та постійний страх зробити помилку й не дозволили Черв'якову здійснити спробу «вирости» з дрібного чиновника та стати, принайми, «середнім».

Тему “маленької” людини продовжує А.П. Чехов і в оповіданні “Человек в футляре”. Учитель гімназії Беліков відчуває страх перед будь-якими проявами життя, не визнає нічого нового. Його всі боялися, а він боявся самого життя. Беліков взагалі не намагається змінити щось у своєму житті, лише наполегливо відгороджується від усього живого, залізаючи у «футляр». І все одно страх переслідує нещасного: “Как бы чего не вышло». І лише після смерті Беліков нарешті отримав спокій: в нього тепер є футляр, з якого не потрібно виходити. Ми всі чогось боємося в житті, проте страх перед самим життям, який відчував герой А.П. Чехова, перетворив його існування на суцільну муку, поступово зруйнувавши душу. Він став його рабом, а від такого рабства ніхто не в змоззі звільнити людину, окрім неї самої.

Герой оповідання “Крыжовник” Микола Іванич – ще одна «людина в футлярі». Але його футляр – це омріяна садиба з агрусом, де можна повністю відгородитися від світу. На шляху до власного щастя в своєму замкненому «маленькому світі» Микола Іванович поступово втратив усе людське, навіть, як пише автор, змінилася його зовнішність: “... постарел, располнел, обрюзг...”. І знову питання: хто винен в моральній деградації героя? Чи можна вилікувати таку людину? Чи можливе «щастя» окремої людини в «своём мирке», без турботи про інших? Справжній гуманіст А.П. Чехов чітко висловлює свою позицію, закликаючи: “Не успокойтесь... Робіть добро!”

Часи змінюються, а проблеми, як відомо, залишаються. Сьогодні, як ніколи раніше, на нашу думку, особливої актуальності набувають проблеми, на які в свій час звернув увагу А.П. Чехов.

Сьогодні, як і за часів А.П. Чехова, багато людей відчувають страх перед днем, що настане, невпевненість у майбутньому, деякі здійснюють спробу відгородитися від суспільних проблем високим парканом своєї садиби, відкрито ігнорують проблеми інших, зосередившись на вирішенні лише своїх власних і т. ін. Тоді чим же ми відрізняємось від тих «маленьких» людей, про яких писав Антон Павлович? Іноді спадає на думку, що життя яскравих особистостей, вольових людей мало цікавило письменника. Та це не зовсім так.

Суспільство складне утворення, та все ж людина повинна завжди пам'ятати, що саме від стосунків з іншими людьми залежатиме її власне життя. А.П. Чехов дуже добре знав людей, їх слабкості і тому особливо гостро відчував небезпеку того, що саме «маленькі» й непомітні люди, об'єднавшись, зможуть стати тією силою, яка здатна звести на ніщо зусилля вольових та талановитих, які намагаються хоч щось змінити на краще в суспільному житті.

Проте, на нашу думку, А.П. Чехов все ж був переконаний в тому, що майбутнє належить сильним, «свободним» людям, які здатні виявити силу духу, свій талант та реалізувати свої мрії.